

A VÁLLALATI VAGYONBIZTOSÍTÁS ÉS A MUNKAVÁLLALÓ KÁROKOZÁSA, ILLETVE A BIZTOSÍTÓ MENTESÜLÉSÉNEK ÖSSZEFÜGGÉSEI

THE RELATIONSHIP BETWEEN BUSINESS PROPERTY INSURANCE AND EMPLOYEE INJURY AND THE INSURER'S INDEMNITY

Barta Judit* – Deák Nóra**

Absztrakt

Azon vállalatok számára, akik többféle vagyontárggyal (ingó, ingatlan) rendelkeznek, fontos azok megóvása, még akkor is, ha azok nem tartoznak a tulajdonukba.

E vagyontárgyak ki vannak téve a különféle okokból bekövetkező károsodás kockázatának, ami a vállalat oldalán jelentős pénzügyi nehézségeket okozhat. Ez mérsékelhető vagyónbiztosítási szerződések megkötésével. Előfordulhat azonban, hogy a vagyónban bekövetkezett kárt a vállalat munkavállalója okozza, amely tény akár a biztosító mentesüléséhez vezethet, azaz a biztosítónak nem kell szolgáltatást teljesítenie.

A jelen tanulmány a munkavállalók által okozott károk és a biztosító ezzel kapcsolatos mentesülésének polgári jogi szabályait, valamint a kapcsolódó, különleges bírói gyakorlatot mutatja be.

Kulcsszavak: vállalati vagyónbiztosítás, munkavállaló károkozása, biztosító mentesülése

Abstract

For companies that have multiple assets (movable, immovable), it is important to protect them, even if they are not owned.

These assets are exposed to the risk of damage for various reasons, which can cause significant financial difficulties for the company. This can be mitigated by taking out property insurance policies. However, the damage to the property may be caused by an employee of the company, which may even lead to the insurer being exempted from the obligation to provide services.

The present study describes the civil law rules on employee injury and the related exemption of the insurer, as well as the specific case law on the subject.

Keywords: business property insurance, damage caused by an employee, exemption of insurer

1. A vállalati kárbiztosítások, különös tekintettel a vagyónbiztosításokra

A különböző vállalatok működésükből adódóan folyamatos kockázatnak vannak kitéve, pl. kibertámadás, energiaellátás megszakadása, robbanás, tűz, munkavállalók károkozása, amelyek jelentősen veszélyeztethetik a vállalat anyagi helyzetét. Ezen kockázatok mérséklése érdekében a vállalatok különböző eszközöket alkalmaznak, melyek egyike a biztosítási fedezetet, ami „áthárítja” részben, vagy egészben a kockázatot egy harmadik személyre, a biztosítóra. A biztosítási szerződés fogalmát a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a

* Tanszékvezető egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Kereskedelmi Jogi Tanszék.

** Ötödéves, nappali tagozatos joghallgató Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar.

továbbiakban: Ptk.) 6:439. § (1) bekezdése tartalmazza, mely szerint „*Biztosítási szerződés alapján a biztosító köteles a szerződésben meghatározott kockázatra fedezetet nyújtani, és a kockázatviselés kezdetét követően bekövetkező biztosítási esemény bekövetkezése esetén a szerződésben meghatározott szolgáltatást teljesíteni; a biztosítóval szerződő fél díj fizetésére köteles.*”¹

A vállalatok által kötött kárbiztosítások két nagy csoportra oszthatók, a felelősségbiztosításokra és a vagyónbiztosításokra. A felelősségbiztosításról akkor szóhatunk, amikor a vállalat, mint munkáltató azzal a céllal köt biztosítást, hogy a biztosító fedezetet nyújtson olyan károkra, amelyért ő a jogszabályok alapján felelősséggel tartozik. Ez lehet egy szerződés megszegése és ezáltal károkozás a szerződő partnernek, de lehet egy szerződésen kívüli károkozás, amikor a munkavállaló okoz harmadik személynek kárt és ezért a polgári jogi szabályok szerint a munkáltató tartozik felelősséggel.²

A vállalkozások köthetnek *vagyónbiztosítási* szerződést is, amely a vagyónukban beállott károk esetén nyújt fedezetet számukra. E biztosítások olyan szempontból mutatnak összefüggést a munkáltatói minőséggel, hogy a munkáltató vagyónában bekövetkezett kárt a munkavállaló is okozhatja, ami speciális kérdéseket vet fel.

A vállalatok leggyakrabban az álló- és forgóeszközbiztosításokat kötnek, melyekbe beletartozik a tűz, robbanás, vihar, csőtörés, lopás-, betörés-, rablás-, stb. kockázatok biztosítása.

Bár a vállalatok bizonyos értelemben védve vannak a vagyónbiztosítások által, ez nem jelenti azt, hogy káruk minden körülmények között megtérül, a biztosítók ugyanis kizárásokkal, önrész meghatározásával, míg a Ptk. a mentesülés intézményével korlátozza a biztosítási szerződés alapján nyújtott szolgáltatást. A biztosító mentesülése egy érdekes és egyedi jogintézménye a biztosítási szerződésnek, más szerződésnél nem találkozunk vele. A mentesülés esetén van ugyan biztosítási esemény, de a biztosítónak nem kell a szolgáltatást teljesítenie. A Ptk. határozza meg, hogy mely személyek releváns magatartása válhatja ki a biztosító mentesülését, e személyi körhöz tartoznak a munkavállalók.

A mentesülés jogintézménye az, amelybe a biztosítónak a legszűkebb beavatkozási lehetősége van, elsősorban a Ptk. előírásai az irányadóak, és a bírói gyakorlat, a biztosító legfeljebb azt határozhatja meg, hogy milyen munkakört betöltő munkavállalók magatartása vezethet mentesüléshez.

2. A biztosító mentesülése

Az első törvényünk, amely magába foglalta a biztosítási szerződések jogát is az 1875. évi XXXVII. kereskedelmi törvény (a továbbiakban: Kt.) volt.³ A Kt. külön szabályozta a kárbiztosítást, amelynek fogalmát a 463. § az alábbiak szerint határozta meg: „*Azon ügylet, melynél fogva valaki ellenérték (díj) kikötése mellett, arra kötelezi magát, hogy bizonyos személynek az ezt valamely meghatározott esemény következtében érő vagyoni hátrányt*

¹ Ptk. 6:439. § (1.)

² Ptk. 6:540. § [Felelősség az alkalmazott és a jogi személy tagja károkozásáért]

(1) Ha az alkalmazott a foglalkoztatására irányuló jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, a károsulttal szemben a munkáltató a felelős.

(3) Az alkalmazott és a tag egyetemlegesen felel a munkáltatóval, illetve a jogi személlyel, ha a kárt szándékosan okozta.

³ TAMÁS Gábor: A biztosításügy története Magyarországon – a kezdetektől 1857-ig, Sangrey Biztosításkutató Kft, 2013, 15-20.

megtéríti, kárbiztosítási ügyletnek tekintetik.” „Az, ki magát a hátrány megtérítésére kötelezi, biztosítónak, az, kinek javára a kártérítés kikötöttet, biztosítottnak nevezetik.”⁴

A Kt. 477. §-a már tartalmazott mentesülési kitéletet, kimondta ugyanis, hogy köteles a biztosító a kárt megtéríteni, mégpedig a szerződés alapján, kivéve, ha az a biztosított vétkességéből származik.⁵ A vétkességet általános értelemben használta a törvény, mellőzve mértékének bármely megkülönböztetését.

A Kt.-t követő a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: rPtk.) már hatályba lépésekor részletes szabályokat tartalmazott a kárbiztosítási szerződések vonatkozásában is, a hatályos Ptk.-hoz hasonlóan. Az rPtk. 556. § (1) bekezdése szerint *„a biztosító mentesül fizetési kötelezettsége alól, amennyiben bizonyítja, hogy a kárt jogellenesen*

- a) a biztosított, illetőleg a szerződő fél,*
- b) velük közös háztartásban élő hozzátartozójuk,*
- c) a biztosítottak a szabályzatban megállapított munkakört betöltő alkalmazottai, illetőleg megbízottjai,*
- d) a biztosított jogi személynek a szabályzatban meghatározott tagjai vagy szervei szándékosan vagy súlyosan gondatlanul okozták.”*

Az alkalmazottak, megbízott tagok, illetve szervek magatartásából adódóan a biztosító a (2) bekezdés szerint csak akkor mentesülhetett, ha olyan munkakört töltöttek be, amely a biztosított vagyontárgyak kezelésével járt együtt.⁶

A rPtk. a Kt.-hoz képest jóval több részletet tartalmazott a biztosító mentesülését illetően. A rPtk. 556. §-a alapvetően azokat a körülményeket sorolta föl, amelyek fennállása esetén indokolatlan lenne azt elvárni, hogy a biztosító a szerződést teljesítse. A rPtk. felhatalmazása alapján a biztosítók abban kaptak mozgásteret, hogy szabályzataikban, azaz általános szerződési feltételeikben meghatározhatták, hogy mely munkakört betöltő munkavállalók magatartása vezethet mentesüléshez. A rPtk. előírásain azonban nem terjeszkedhettek túl. A biztosító kizárólag az (1) bekezdésben meghatározott három konjunktív feltétel teljesülése esetén mentesülhetett a szolgáltatási kötelezettsége alól. A mentesülést kizárólag a biztosítási szerződés szempontjából releváns személy magatartása eredményezhette, (a) maga a biztosított, illetőleg a szerződő fél; (b) velük közös háztartásban élő hozzátartozó, (c) biztosított a biztosítási szabályzatban megállapított munkakört betöltő alkalmazottai, illetve megbízottai; (d) jogi személy biztosított biztosítási szabályzatban megállapított tagjai, illetve szervei. A biztosító mentesülését kizárólag a jogellenes magatartás eredményezze. A nem jogellenes magatartásokat az rPtk. meghatározta, pl. a károsult beleegyezése, sükség helyzetben vagy jogos védelem körében tanúsított magatartás stb.

A biztosító mentesüléséhez szükséges volt továbbá, hogy a fent meghatározott személyek a károkozást előidéző magatartása szándékos vagy súlyosan gondatlan legyen. A szándékosság és a súlyosan gondatlan magatartás fogalmát a rPtk. nem határozta meg, azt a biztosítási szerződési feltételek, illetőleg a konkrét egyedi szerződések igyekeztek értelmezni, amit aztán a bírói gyakorlat fokozatosan visszaszorított.

Novotni Zoltán professzor 1993-ban közreadott könyvében hivatkozik az Állami Biztosító Vagyonbiztosítási Szabályzatára (VBÁSZ), amelynek 9. § (2) bekezdése az alábbiakat tartalmazta: „Ha a biztosított jogi személy, a biztosító annyiban mentesül a fizetési kötelezettség alól, amennyiben bizonyítja, hogy a kárt jogellenesen a jogi személy vezető szerve, e szerv tagja, vezető beosztásban alkalmazottja, vagy olyan alkalmazottja, tagja,

⁴ Kt. 463. §

⁵ Kt. 477. §

⁶ rPtk. 556. § (2)

megbízottja, akinek a minőségben munkaköre ellátásával együttjár a biztosított vagyontárgy kezelése, szándékosan, vagy súlyosan gondatlanul okozta.” Láthatóan, a VBÁSZ nem törekszik részletesen rendezni, hogy mely munkakört betöltő alkalmazottak által okozott károk vezetnek mentesülésre, és arra sem tér ki, hogy mit ért szándékosság vagy súlyos gondatlanság alatt. A professzor kiemeli, hogy az újabb szabályzatok még ilyen szinten sem térnek ki a biztosító mentesülésére. A professzor megemlíti azt is, hogy több biztosító lemond a vállalati vagyónbiztosítások körében a mentesülés lehetőségéről.⁷

A Ptk. 6:464. § (1) bekezdése alapján a biztosító akkor mentesül, „*ha bizonyítja, hogy kárt jogellenesen, szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartással*

1. a szerződő fél vagy a biztosított;
2. a velük közös háztartásban élő hozzátartozójuk, üzletvezetésre jogosult tagjuk vagy az általános szerződési feltételben meghatározott munkakört betöltő alkalmazottjuk, tagjuk vagy megbízottjuk; vagy
3. a biztosított jogi személynek az általános szerződési feltételben meghatározott vezető beosztású tisztségviselője vagy a biztosított vagyontárgy kezelésére jogosított tagja, munkavállalója vagy megbízottja okozta.”

A Ptk. 6: 464. § (2) fordulata szerint, az (1) bekezdésben foglalt rendelkezést a kármegelőzési és a kárenyhítési kötelezettség megszegésére is alkalmazni kell.

A Ptk. vonatkozó előírásai nagyon hasonlóak az rPtk. szabályaihoz. A Ptk. sem határozza meg a szándékosság fogalmát, és nem sorolja fel azon esetköröket sem, hogy mikor minősülhet egy munkavállaló magatartása szándékosnak. Ugyanez a helyzet a súlyos gondatlanság esetkörüvel is.

A bizonyítási teher tehát a biztosítón van. Bizonyítania kell, hogy az adott munkavállalói jogellenes magatartás szándékos vagy súlyosan gondatlan volt, mely meglehetősen szubjektív, az eset összes körülményét figyelembe kell venni és a felróhatósággal ellentétben minden esetben az egyénre tekintettel kell vizsgálandni, nem pedig egy általános zsinórmértéket alkalmazni. A bizonyítási teher alapvetően a szerződő fél érdekeit hivatott védeni, míg maga a mentesülés a biztosító védelmét szolgálja, így elkerülhetők a visszaélések mindkét fél részéről.⁸ Annak bizonyítása is a biztosítót terheli, hogy a károkozó a mentesülést eredményező személyi körhöz tartozott.⁹ Amennyiben azonban egy esetleges perben a biztosító nem tudja bizonyítani a súlyos gondatlanságot, szándékosságot, úgy azt a bíróság nem tudja figyelembe venni.¹⁰

Nem mentesül a biztosító az enyhe gondatlanság esetén. Szintén nem mentesül, ha a szándékosság fennáll, viszont hiányzik a jogellenesség. Ilyen például a jogos védelem és a szükséghelyzet, illetve a Ptk. által meghatározott további esetek.¹¹ Ugyanakkor a mulasztás is megalapozhatja a súlyos gondatlanság megállapítását, és ezáltal a biztosító mentesülését.¹²

A bírói gyakorlat a szándékosság és a súlyos gondatlanság fogalmát általánosságban szűken értelmezi. A súlyos gondatlanság megítéléséhez a károkozó aktuális akarati, tudati állapotát kell vizsgálni, szubjektív elemként pedig azt, hogy a gondossági kötelezettségét kirívóan elhanyagolta-e. Súlyos gondatlanság akkor állapítható meg, ha a gondosság

⁷ NOVOTNI Zoltán: A biztosítási szerződések joga, Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1993, 101-102.

⁸ BDT2009. 2070. A biztosítót terheli a bizonyítás a mentesülést illetően.

⁹ BDT2009. 2008

¹⁰ 14.Gf.40.013/2024/7.

¹¹ MILLAVÁRI József: Biztosítási ismeretek – II. rész: Biztosítási jogi ismeretek, Állami Biztosító, Budapest, 1974, 27.

¹² BDT2000. 171

elhanyagolása olyan feltűnő mértékű, amely súrolja a szándékosság, az eredmény kívánásának a határát.

A büntető anyagi jog a szándékosságnak szintén két kategóriáját különbözteti meg, az egyenes szándékot, amikor a magatartás következményeit kívánja az elkövető, illetőleg az eshetőleges szándékot, amikor az elkövető a magatartása következményeibe belenyugszik. A súlyos gondatlanság polgári jogi értelemben tehát inkább a büntetőjogi értelemben vett egyenes vagy eshetőleges szándékhoz áll közelebb, amikor a károkozást eredményező magatartást kifejtő személy tudattartalmában a cselekménye következményeinek előrelátása mellett a következményekbe való belenyugvás vagy szélsőséges esetben már azok kívánása van jelen azzal, hogy a szándékosságot nem érheti el, hiszen akkor már a mentesülés alapja a szándékosság lenne. A bírói gyakorlat súlyosan gondatlannak minősíti a magatartást, „ha a gondosság elhanyagolása feltűnő mértékű, illetőleg a magatartást a felelőtlenség, az esetleges hátrányos következmények iránti nagyfokú közömbösség jellemzi.”¹³

Akkor is mentesül a biztosító, ha fentebb felsorolt személyek nem tesznek eleget kármegelőzési vagy kárenyhítési kötelezettségüknek, de csak abban az esetben, ha alapvetően fennáll ezen kötelezettségük. Kiemelendő, hogy a biztosító kizárólag olyan mértékben mentesül, amennyiben a károkozó magatartás hozzájárult a kár bekövetkezéséhez.¹⁴

3. Az alkalmazottak károkozása és a biztosító mentesülésével kapcsolatos jelentősebb jogesetek

3.1. BH2009. 210.

Az ügyben a felperes és alperes casco biztosítási szerződést kötöttek egy gépkocsira, melyet a felperes alkalmazottja használt, mégpedig olyan utasítással, hogy a gépkocsit a háza udvarán, a kerítésen belül kell parkolnia. Egy alkalommal az alkalmazott azonban nem így tett, a gépkocsit a kerítésen kívül leparkolta, bezárta azt a kapuval együtt, a lakást ajtaját azonban nem. A kulcsokat a konyhaasztalra helyezte el. Másnap reggel egy ismerősétől hazaérve észlelte, hogy a gépkocsi nem áll a helyén, a lakásból eltűntek az iratok és a kulcsok. A felperes a keresetében a casco biztosítási szerződés alapján kérte a kárának megtérítését. Az elsőfokú bíróság elutasította a keresetet arra hivatkozva, hogy a felperes alkalmazottja nem tartotta be a jármű parkolására vonatkozó utasítást. Súlyosan gondatlannak minősül azon magatartása is, hogy a lakás ajtaját nem zárta be és még a kulcsokat is jól látható helyen hagyta. A másodfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy az alkalmazott a gépkocsit szabályosan lezárta, ugyanígy tett a kapuval is, a lakást pedig egy meglehetősen magas tüskékkel ellátott kerítés védte, a kulcsot pedig nem közvetlenül a bejáratnál helyezte el, hanem a konyhában. Ezen tényekre tekintettel azt állapította meg, hogy az alkalmazott magatartása nem súrolta a szándékosság, az eredmény kívánásának határát. Az akkor még Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy igenis jelentős a felperesnek a gépjármű parkolására vonatkozó utasítása a gondatlanság fokának megállapítása szempontjából. Ez az utasítás ugyanis alapvető feltétele volt a gépjármű használatának, különös tekintettel arra, hogy a gépjármű 27 millió forint értékű rakományt tartalmazott. Súlyosan gondatlannak minősítette az alkalmazott magatartását is, hogy a kulcsokat jól látható helyre rakta és a lakás ajtaját sem zárta be. Megállapította tehát az alperes mentesülését a gondosság feltűnő mértékű elhanyagolására tekintettel.¹⁵

¹³ Kúria Pfv.V.21.994/2018/4; Pfv.V.20.760/2019/4; Pfv.V.20.966/2020/6. számú határozatai

¹⁴ TÖKEY Balázs: kommentár rész a Ptk. 6:464. §-hoz. In: Gárdos Péter-Vékás Lajos (szerk.): Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kft., 2018.

¹⁵ BH2009. 210.

3.2. Kúria Pfv. 21.464/2013/12. számú ítélete

A Kúria megállapította a biztosító szolgáltatási kötelezettségét abban az ügyben, ahol a felperes által lízingelt vontató és pótkocsi balesetet szenvedett. A baleset oka az volt, hogy a sofőr egy útkanyarulatban, ahol 30km/h-ban volt maximalizálva a sebesség, ezt figyelmen kívül hagyva 60 km/h-val próbálta bevenni azt, melynek következtében a jármű és szerelvénye lesodródott az útról és az árokba borult, a pótkocsin szállított mezőgazdasági takarmány pedig az árokba ömlött. A felperes a járműre vonatkozóan casco biztosítási szerződéssel rendelkezett, erre vonatkozóan jelentette be kártérítési igényét alperes biztosító felé. A kft. alkalmazottja a KRESZ szabályokat súlyosan megsértette, mert 30 km/h helyett, 60 km/h sebességgel haladt. A vagyónbiztosító arra hivatkozott, hogy a KRESZ szabályok súlyos megsértése kimeríti a polgári jogi súlyos gondatlanság fogalmát. Az első- és másodfokú bíróság is megállapította az alperes biztosító mentesülését, mégpedig a sofőr magatartásának súlyos gondatlanságára hivatkozva. Az elsőfok érvelésében arra hivatkozott, hogy a sofőr 100%-osan túllépte a sebességet egy rakománnyal teli gépjárművel úgy, hogy egyébként jártas az ilyen jellegű szállítmányozásban, ami megalapozza a súlyos gondatlanságot. Tudatának át kellett volna fognia, hogy amennyiben ilyen mértékben túllépi a sebességet nem lesz képes végrehajtani a kanyarodást. A másodfokú bíróság helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét. Érvelésében kifejtette továbbá, hogy a gépjárművezető meg sem kísérelte a fékezést az útkanyarulathoz érve. A Kúria eljárása során kizárólag ennek a súlyos gondatlanságnak a fennálltát vizsgálta. Álláspontja szerint az ügyben a figyelmetlenség, a rossz helyzetfelismerés és vezetéstechnikai hiba volt, ami a baleset bekövetkeztét okozta. A sofőr tudata még csak a belenyugvás szintjét határolóan sem terjedt ki a jármű lesodródására és felborulására, nemhogy még a kívánás határát is elérje. A tudata legfeljebb arra terjedhetett ki, hogy a sebességkorlátozásra vonatkozó KRESZ szabályt ugyan megszegte és nem is fékezett, amiből az következik, hogy az adott sebességgel bevehetőnek gondolta az adott kanyart. A manővert pedig nyilvánvalóan kisodródás és a járműszerelvény felborulása nélkül kívánta végrehajtani, amiből az következik, hogy ezekkel a következményekkel semmilyen mértékben nem számolt, tudattartalma e lehetséges következményekbe való belenyugvás határát, még kevésbé azok kívánása határát nem érthette el.

A súlyos gondatlanságot, különösen, ha az a közeledési szabályok megsértésével összefüggő, minden esetben az eset összes körülményeire tekintettel kell vizsgálni, különben az indokolatlanul széles körben eredményezné a biztosítók mentesülését. Fontosnak tartotta kiemelni a casco biztosításokat és azok célját, mely nem más, mint hogy jellemzően a gépjármű vezetése közben bekövetkező hibákból eredő károkat megtérítse.¹⁶

3.3. Kúria Pfv. 20.572/2016/7. számú részítélete

Az ügyben a felek között vagyónbiztosítási szerződés állt fenn, amely magába foglalta a betöréses lopás, illetve rablás biztosítását. A tényállás szerint, eredetileg ismeretlen tettesek hatoltak be a felperes által kezelt értéktárba és onnan jelentős mértékű készpénzt tulajdonítottak el. Ezt követően a felperes bejelentette a biztosítási eseményt az alperesnek. Későbbiekben kiderült, hogy az elkövető a felperes egyik alkalmazottja volt, akit szintén a saját alkalmazottja, mégpedig a szolgálatban lévő őr engedett be a rablás helyszínére. A vita abból eredt, hogy az őrnek ezen magatartása súlyosan gondatlannak minősült-e. A felperes arra hivatkozott, hogy nem minősül súlyosan gondatlannak, mivel nem egy idegent, hanem munkatársát engedte be, szándéka nem terjedt ki a biztosítási esemény bekövetkeztére, hiszen bármilyen okot előadhatott az elkövető, amely alapján őt az őr gyanútlanul beengedte. Magának a szolgálati utasításnak a be nem tartása nem eredményezheti a súlyos gondatlanság megállapítását. Az

¹⁶ Pfv. 21.464/2013/12.

alperes kiemelte, hogy az őr jogszerűen tartózkodott a rablás elkövetésének helyszínén és teljes hozzáférése volt a kódokhoz, kulcsokhoz, a rabló az ő általa kinyitott ajtón keresztül jutott be, tehát szabályt segett, mely esetén közömbös, hogy azt milyen minőségben követte el. Az ÁSZF továbbá kizárást tartalmazott arra az esetre, amikor a vagyontárgy kezelésével megbízott alkalmazott a vagyontárgy elhelyezésére szolgáló helyiséget nem zárja megfelelően és ebből adódóan kár következik. Megállapított a bíróság azt is, hogy az őr cselekménye nélkül, az elkövető nem lett volna képes bejutni az őrzött helyiségbe, magatartása tehát szoros összefüggésben áll a kár bekövetkeztével. Súlyosan gondatlanul értékelendő tehát ezen magatartása, amelyet az is alátámaszt, hogy fegyverét sem magánál, hanem az asztalon tartotta, amelyre abból lehet következtetni, hogy a rabló egyetlen lövéssel oltotta ki életét, erőszakot nem kellett alkalmaznia. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta, alátámasztva ezzel a fentebb felsorolt érveket. A Kúria hangsúlyozta a szolgálati utasítás és belső szabályrendszer jelentőségét, hiszen ezeknek célja, hogy minimálisra csökkentsék a bűncselekmények elkövetését, hiszen a hasonló esetekben az elkövetők nagy része belső ember, alkalmazott, aki jól ismeri a helyszínt, a belső szabályzatokat és működési rendet. Az őr ezen belső szabályzatot szándékosan sértette meg, és ha a károkozásra nem is terjedt ki a szándéka, magatartása súlyosan gondatlannak minősül.¹⁷

3.4. BH2021. 311.

Az ügyben a felek vagyon- és felelősségbiztosítási szerződést kötöttek, melynek értelmében az alperes helytállási kötelezettséggel tartozott a felperes üzemében keletkezett károk esetére. A tényállás alapján a felperes húsfeldolgozó üzemet működtetett, melynek a bővítéséből fennmaradó raklapokat az épület sarkánál helyezte el. Ennek környezetében piktogramot és feliratot is elhelyezett, amely tiltotta a dohányzást, ennek ellenére a dolgozók ennek közvetlen közelben dohányoztak. Az épületben és annak berendezései tárgyaiban 2014-ben tűz okozta kár keletkezett, azoknak forrását, illetve az ahhoz vezető folyamatot azonban nem lehetett biztosra megállapítani. A katasztrófavédelem szerve 40.000,-Ft tűzbírsággal sújtotta a felperest a raklapok nem megfelelő helyre történő elhelyezése miatt, a felperes pedig felszólította alperest a tűzkárért való helytállásra. A szerződés alapjául szolgáló Vállalkozói vagyonbiztosítások általános feltételei tartalmazta azt a személyi kört, akiknek magatartásából eredően mentesülhet az alperes, illetve a súlyos gondatlanság körülményeit is pontosította. Tartalmazta azt is, hogy a keletkezés okára tekintet nélkül nem terjed ki a biztosítás azokra a károkra, amelyek a berendezések, gépek avultságával, az üzemeltetési szabályok be nem tartásával összefüggésben keletkeztek, a biztosított csak akkor mentesülhet, ha biztosítja ennek az összefüggésnek a hiányát. A kereseti kérelmében a felperes arra hivatkozott, hogy a tűz ismeretlen okára tekintettel fennáll az alperes helytállási kötelezettsége, aki azzal védekezett, hogy a szakértői vizsgálat szerint a tűz oka a tűzvédelmi távolságon belül tárolt raklapoknál folytatott, szabálytalan dohányzásból fakad. Véleménye szerint kettő mentesülési ok is fennáll, egyrészt a súlyosan gondatlan magatartással okozott károkozás, másrészt az üzemeltetési szabályok betartásának elmulasztása. A raklapok szabályos tárolása, illetve a dohányzás fokozott tiltása esetén nem következett volna be a tűz.

A Kúria osztotta a bíróságok azon álláspontját, hogy a felek a szerződésben szabadon meghatározhatják a biztosítási eseményeket. Kiemelte, hogy a felperes által elkövetett tűzvédelmi szabályszegés nem minősül a gépek és berendezések üzemeltetésével összefüggő szabály megszegésének, tehát kizárási okként nem alkalmazható a biztosító (alperes) vonatkozásában. Hivatkozott az alperes a mentesülésre is, a Kúria azonban azon az állásponton volt, hogy a törvényben meghatározotthoz képest nem állapíthatja meg tágabban a biztosító azt

¹⁷ Pfv. 20.572/2016/7.

a személyi kört, amelybe tartozók magatartása okot adhat a mentesülésre. A Kúriának azt kellett vizsgálnia, hogy a munkavállaló, illetve a felperes munkáltató magatartása közrehatott-e a kár bekövetkeztében, és ha igen, akkor súlyosan gondatlannak minősül-e, tehát kirívóan hanyagolta-e el gondossági kötelezettségét. Végül megállapította az alperes biztosító mentesülését, hiszen az összes bizonyítékra és a tényállásra tekintettel megállapította, hogy a raklapok tárolásának módja és a tiltás elleni dohányzás megtűrése kirívóan felelőtlen magatartás és súlyosan gondatlannak minősül és az a felperes munkáltatónak betudható.

3.5. A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.I.60.003/2023/16. számú jogegységi hatályú határozata és az alapjául szolgáló ügy¹⁸

Az ügyben a felperes, mint szerződő fél és alperes, mint biztosító all risk típusú biztosítást kötöttek. A kockázatviselés helye egy raktár volt, amelyet a vagyónbiztosítás egyik együttbiztosítottja üzemeltetett, a fő és egyben biztosított tevékenység pedig üdítőital gyártás, raktározás és anyagmozgatás volt. A tényállás szerint a társbiztosított targoncavezetője manuálisan hátramenetben irányított egy targoncát, majd nekiütközött az egyik állványzat lábának, melynek következtében az eldőlt és ledöntött több további állványsort is. A raktárban tárolt árukészlet így részben megsemmisült. Az all risk típusú biztosítás a szerződés értelmében „biztosítási események a biztosított vagyontárgyakban vagy azok részeiben a biztosítási időszak alatt, hirtelen balesetszerűen – véletlen, váratlan, előre nem látható, külső okból – a kockázatviselési helyen bekövetkező, és a biztosított vagyontárgyak károsodásával, megsemmisülésével vagy eltűnésével járó olyan kár, amelynek oka nem esik a biztosítási feltételekben meghatározott kizárások alá, valamint amely eseményekre vonatkozóan a biztosító a biztosítási szerződésben foglaltak szerint nem zárta ki a kockázatviselési kötelezettségét, továbbá amely javítást vagy pótlást, helyreállítást tesz szükségessé.” Előre nem látható az a kár, melynek bekövetkeztét vagy lehetőségét a biztosított tevékenysége során a szükséges szaktudás birtokában és a jó gazda gondosságával nem láthatott előre. Rendelkezett a szerződés a mentesülésről is, ennek értelmében „a biztosító mentesül a szolgáltatási kötelezettsége alól, ha bizonyítja, hogy a kárt jogellenesen, szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartással a szerződő fél vagy a biztosított vagy ezek alkalmazottja okozta.”

A felperes ezen kár bekövetkeztéből adódóan kérte kötelezni az alperest egy jelentős összegű biztosítási szolgáltatás megfizetésére. Érvelésében arra hivatkozott, hogy a targonca vezérlése során műszaki hiba lépett fel, ezért tért le a vezérelt menetvonalról, amely így a jó gazda gondosságával sem volt előre látható. Kiemelte továbbá, hogy a korábbi esetleges ütközések nem hatottak közre a káresemény bekövetkezésében, így ezek be nem jelentése nem

¹⁸ A jogegységi határozatra amiatt került sor, mert a súlyos gondatlanság értékelésével kapcsolatosan az eljáró bíróságok más megállapításra jutottak.

A jogegység fogalmát a Pp. nem határozza meg. A Bszi. rendelkezéseiből vonható le az a következtetés, hogy a jogegység hiányát a korábbi döntéstől való indokolatlan eltérés okozza. A jogegység követelménye tehát sohasem absztrakt, hanem konkrét ügyekhez, jogértelmezéshez köthető, az csak meghatározott és megjelölt bírói döntések tekintetében merülhet fel.

A jogegység követelményén belül az az elvárás, hogy ugyanazon jogkérdést felvető ügyekben (ügyszabásosság) a jogértelmezés is azonos legyen. Ha hiányzik az ügyek közötti lényegi összevetetőség, mert eltérő háttérűek a bírói döntések, akkor nem értelmezhető a jogegység.

Mind a Pfv.III.21.464/2013/12. számú közbenső ítélet, mind a Pfv.V.21.402/2019/8. számú ítélet esetén az ügyszabásosságot illetően a Kúria annak tulajdonított jelentőséget, hogy az ügyek tárgya vagyónbiztosítási szerződés szabályainak értelmezése, a szabályszegés tudatos volt, a károkozók tudatos szabályszegése és a káresemény mint biztosítási esemény közötti okozati összefüggés vizsgálata a per tárgyát képezte. A felperesek mindkét esetben a biztosító helytállási kötelezettségének a megállapítását kérték, az alperes biztosító pedig mindkét esetben arra hivatkozott, hogy súlyos gondatlanság miatt mentesül a felelősség alól. Mindkét esetben a súlyos gondatlanságon alapuló - korábban hatályos és jelenlegi - Ptk. szabályra hivatkoztak.

érintik az alperes teljesítési kötelezettségét. Hozzátette, hogy a targoncavezető oldalán nem állt fenn a károkozási szándék, esetleges gondatlansága pedig nem volt súlyos.

Az alperes azzal érvelt, hogy a targoncavezetőnek a szaktudás birtokában és a jó gazda gondosságával előre kellett volna látnia a kár bekövetkeztét, hiszen fel kellett volna ismernie, hogy az oszlopnak ütközés esetén fennáll az állványdőlés veszélye. Az esemény nem tartozik az all risk fedezet alá, hiszen az a polrendszer konstrukciós hibáiból, illetve a targoncavezető kezelési hibájából ered, hiszen nem lett volna szabad egy ilyen szűk folyosón manuális irányításra kapcsolnia, kiiktatva ezzel a biztonsági berendezéseket. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az alperes a kárt megtéríteni tartozik, melyet azzal indokolt, hogy a manuális működtetés nem minősül rendeltetésellenesnek, így nem értékelhető az kezelési hibának, továbbá a korábbi esetek (ütközések) be nem jelentése sem minősül a közlési kötelezettség megsértésének, hiszen nem következett be tényleges kár az árukészletben. A targoncavezető tanúvallomásában azt állította, hogy nem manuális üzemmódban használta a targoncát, habár a baleset időpontjában azt jelezte a targonca, lehetséges, hogy véletlenül kapcsolt át vagy indukciós jelvesztés okozta a balesetet, tehát terhére sem szándékosság, sem súlyos gondatlanság nem állapítható meg.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság közbenső ítéletét megváltoztatta és a keresetet elutasította, indokolása szerint „az elsőfokú bíróság okszerűtlenül mérlegelte a bizonyítékokat, így a tényállást részben helytelenül állapította meg, és abból részben helytelen jogi következtetést vont le.” Megállapította, hogy a szerződés kiterjed a társbiztosítottra, annak érdekkörére is, és az abba tartozó „személyek magatartása, a biztosítási esemény bekövetkezése, a kizárások, a közlési és változásbejelentési kötelezettség és a mentesülés szempontjából is csak akkor értékelhető a felperes terhére, ha az szándékos vagy súlyosan gondatlan volt.” Az alperes tehát hivatkozhat a társbiztosított érdekkörében felmerülő szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartásra a mentesülése érdekében. Szándékosságot azonban nem állapított meg, mivel álláspontja szerint az előreláthatóságot a konkrét kárral fenyegető helyzetek és károk tekintetében kell vizsgálni. *Végül megállapította a súlyos gondatlanságot*, hiszen a szabályzat rögzítette, hogy szűk helyeken nem lehet manuálisan irányítani a targoncákat és a szakértői vélemény megállapította, hogy végig manuális irányítás alatt volt a targonca, a műszaki meghibásodás tényét pedig kizárta, tehát a vezetőnek előre kellett látnia, hogy a manuális irányítás miatt a legkisebb irányítási hiba a polrendszer károsodását, esetleges összeomlását és az árukészlet megsemmisülését eredményezheti.

A felülvizsgálati kérelemben a felperes vitatta a szakértői vizsgálat eredményét, ezáltal véleménye szerint a bizonyítékok jogsértő módon kerültek értékelésre. Kifejtette továbbá, hogy a kamerafelvételek arra engedtek következtetni, hogy a targoncavezető nem volt tisztában a manuális üzemmóddal, mivel lendületesen hajtotta végre a hátramenetet a szűk folyosón. A korábbi bírói gyakorlatot előhívva arra hivatkozott, hogy „súlyos gondatlanság akkor állapítható meg, ha a gondosság elhanyagolása olyan feltűnő mértékű, amely súrolja a szándékosság, az eredmény kívánásának a határát” és hogy ennek nem a szabályszegés, hanem a káresemény bekövetkezésének, jelen esetben a polrendszer összedőlésének vonatkozásában kell fennállnia.

Mind a másodfokú bíróság, mind a Kúria felülvizsgálati tanácsa helytelenül foglalt állást arról, hogy a targoncavezetőnek az a magatartása, hogy kézi irányításra kapcsolta a targoncát a keskeny folyosón és nem tartotta be a biztonsági előírásokat a gondossági kötelezettség kirívó elhanyagolását jelenti, egyszersmind a targonca vezetőjének számolnia kellett azzal, hogy a fokozott veszéllyel járó tevékenysége folytán jelentős károsodás következhet be, mégis, gondossági kötelezettségét kirívó mértékben elhanyagolva, felelőtlenül bízott a hátrányos jogkövetkezmények elmaradásában. E jogértelmezés elfogadása - a Ptk.

rendelkezései ellenében - gyakorlatilag azt jelentené, hogy a súlyos szabályszegés mint a kárkötelem jogellenességi eleme automatikusan azt eredményezi, hogy a károkozó a kárt szándékosan vagy súlyosan gondatlanul okozta, következésképpen ilyen esetben szükségtelen a károkozó tudattartalmának vizsgálata.

A fentiekkel szemben a biztosító helytállási kötelezettség alóli mentesüléséhez a szándékosságnak vagy a súlyos gondatlanságnak nem a mögöttes (foglalkozási, közlekedési) szabályszegés, hanem a biztosítási esemény, azaz a kár bekövetkezése vonatkozásában kell fennállnia ahhoz, hogy alkalmas legyen a jogkövetkezmény kiváltására.

A targonca manuális üzemmódban volt, valamint a szaktudással rendelkező targoncavezető ismerte a sorok közötti manuális haladás tilalmát és annak indokát. Ennek ellenére a kezelési útmutatót és a raktározási szabályzatot megszegte. De! A targoncavezető tudata a belenyugvás szintjét határolóan sem terjedt ki a káresemény bekövetkezésére. Önmagában az, hogy tudatosan megszegte a tevékenységére vonatkozó szabályokat, és azt gondolta, hogy manuális irányítás mellett is károkozás nélkül tud közlekedni a sorok között, *nem minősül súlyosan gondatlan magatartásnak*. Feladatát nyilvánvalóan a káresemény bekövetkezése nélkül kívánta végrehajtani, így a káreseménnyel mint magatartása következményével semmilyen mértékben nem számolt.

A Kúria azt is rögzítette, hogy az sem mindegy, hogy a magatartást a károkozással vagy a kármegelőzési kötelezettség megszegésével kapcsolatban értékeljük, hiszen az előbbi esetben a biztosított károkozó magatartása kerül értékelésre, utóbbinál pedig a kötelezettség megszegése. Az érintett biztosító ugyanis, ismerve a károkozó munkavállalói magatartás megítélésének bírói gyakorlatát, és ebből következően a mentesülés csekély valószínűségét, a kármegelőzési kötelezettség megszegésére hivatkozott a mentesüléshez.

A Kúria szerint, a kármegelőzési kötelezettség megszegésére alapított mentesüléshez is az szükséges, hogy a biztosított szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartása vagy mulasztása okozati összefüggésben álljon a biztosítási esemény bekövetkezésével, abban közrehasson, azonban, ha a közrehatás ugyan kimutatható, de az eset összes körülményét figyelembe véve nem állapítható meg, hogy a kár megelőzésére köteles biztosított a kár bekövetkeztének reális veszélyének ismeretében mulasztotta el a kár megelőzését, a biztosító nem mentesül. Jelen esetben ez megállapítható, hiszen a targoncavezető tisztában volt a szabállyal, tudta, hogy szűk helyen nem lehet manuálisan működtetni a targoncát, mivel úgy nem lehet egyenesen tartani annak menetirányát, ami ütközést eredményezhet, amely jelen esetben a 8,5 méter magas polcrendszer összeomlásához vezetett.¹⁹

*A Kúria tehát kötelező jogértelmezésként megállapította, „hogy a biztosító mentesüléséhez a szándékosságnak vagy a súlyos gondatlanságnak nem a mögöttes – foglalkozási, közlekedési – szabályszegés, hanem a biztosítási esemény, azaz a kár bekövetkezése vonatkozásában kell fennállnia akkor is, ha a károsult kármegelőzési kötelezettségét mulasztja el”.*²⁰

¹⁹Pfv.I.20.875/2022/7.

²⁰Hasonló álláspontot követett a Kúria abban az ítéletében, melyben kimondta, hogy a kármegelőzési kötelezettség megszegésén alapuló mentesüléshez a biztosított szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartásán felül szükséges, hogy az okozati összefüggésben legyen a biztosítási esemény bekövetkeztével, abban közrehasson. Ugyanakkor közrehatás esetén sem minősül súlyosan gondatlannak a magatartás vagy mulasztás, ha a biztosított nem volt tisztában a biztosítási esemény reális veszélyével. (Pfv.20399/2022/5.)

A Szegei Ítélet tábla szintén kiemelte ítélete indokolásában, hogy magának a kötelezettségszegésnek a szándékossága sem vonja maga után a károkozásnak a szándékossággal való értékelését, a munkavállalónak ugyanis tisztában kell lennie azzal, hogy magatartása eredményeként kár fog bekövetkezni. Az eset alapjául szolgáló tényállás alapján a munkavállaló, mint fuvarozó a KRESZ szabályait mulasztotta el betartani, melynek következtében a járműben kár keletkezett (1.Mf.31.105/2024/6.)

4. Összegzés

Miután a Ptk. a biztosító mentesülése körében utal arra, hogy a biztosító mentesül, ha a kárt a megjelölt személyi kör jogellenes szándékosan, vagy súlyosan gondatlanul okozta és a Ptk. sem a szándékosság, sem a súlyos gondatlanság fogalmát nem határozza meg, a biztosítók igyekeztek ÁSZF-jeikben meghatározni, hogy mely magatartásokat tekintenek szándékosnak, illetve súlyosan gondatlannak. A bírói gyakorlat azonban ezeket a kísérleteket visszazorította és az a joggyakorlat alakult ki, hogy a biztosítók a súlyosan gondatlan magatartást és a szándékosságot szerződési feltételeikben nem köthetik bizonyos általuk meghatározott magatartásokhoz, tehát nem határozhatják meg saját maguk, hogy mi minősül ilyen magatartásnak, ebben a kérdésben a bíróságnak kell állást foglalnia.

Gyakorlati jogkérdés lett az is, hogy ha az adott károsulti magatartás tekintetében van jogszabályi (pl. KRESZ), vagy szakmai szabályzati előírás, az ennek a szabálynak a szándékos, vagy súlyos gondatlan megszegése, ami elsősorban KRESZ esetén közjogi, munkajogi szabály megszegése esetén munkajogi kérdés, azonosítható-e a polgári jogi súlyos gondatlan, vagy szándékosság kategóriájával, azzal, hogy az érintett a kárt szándékosan, vagy súlyosan gondatlanul okozta, és ezzel a biztosító mentesül.

A kérdés élesen a Kúria Pfv. 21.464/2013/12. számon közzétett döntése alapjául szolgáló ügyben merült fel. A bíróság kitért arra, hogy a szerződők épp azért kötik, többek között, ezeket a vagyónbiztosításokat, hogyha alkalmazottaik figyelmetlenségéből, hanyagságból megszegik az előírásokat és kárt okoznak, akkor térítsen a biztosító. Ha egy szabály megszegése is súlyosan gondatlannak, vagy szándékosnak minősíthető, akkor a biztosítók minden esetben, vagy legtöbb esetben mentesülnének. A bíróság ezért más megközelítést alkalmazott a szándékosság és súlyos gondatlanság biztosítási jogi szempontú értelmezésénél.

A munkáltatói előírások, vagy bizonyos közjogi előírások súlyosan gondatlan megszegése nem minősül egyben a biztosító mentesülését is megalapozó szándékos, vagy súlyosan gondatlan károkozásnak. A Ptk. és az ÁSZF-ek által meghatározott személyi kör, köztük a munkavállalók tudattartalmának minősítését a károkozás vonatkozásában kell esetről esetre vizsgálni.

Az így útjára indult bírósági joggyakorlati megközelítés következő lépcsője lett a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.I.60.009/2022/10. jogegységi hatályú határozata, amely nem KRESZ szabályszegés, hanem egy munkaügyi szabályzat megszegésével kapcsolatban erősíti meg azt, hogy a biztosító helytállási kötelezettség alóli mentesüléséhez a szándékosságnak vagy a súlyos gondatlanságnak *nem a mögöttes - foglalkozási, közlekedési - szabályszegés*, hanem a biztosítási esemény, azaz a kár bekövetkezése vonatkozásában kell fennállnia ahhoz, hogy alkalmas legyen a Ptk. 6:464. §-a szerinti biztosítói mentesülés kiváltására.

A Kúria szerint, a kármegelőzési kötelezettség megszegésére alapított mentesüléshez is az szükséges, hogy a biztosított szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartása vagy mulasztása okozati összefüggésben álljon a biztosítási esemény bekövetkezésével, abban közrehasson, azonban, ha a közrehatás ugyan kimutatható, de az eset összes körülményét figyelembe véve nem állapítható meg, hogy a kár megelőzésére köteles biztosított a kár bekövetkeztének reális veszélyének ismeretében mulasztotta el a kár megelőzését, a biztosító nem mentesül.

A Kúria határozatai alapján a mentesülés egészen kivételes esetnek tekinthető.

A biztosítók az utóbbi időben a kizárások körének bővítésével igyekeznek ellensúlyozni a bírói gyakorlat számukra kedvezőtlenül alakuló értelmezését a mentesülést illetően. Az egyik vagyonbiztosítási szerződési feltétel kizárási rendelkezései között, többek között, szerepel, hogy a biztosító kockázatviselése nem terjed ki olyan káreseményre, veszteségre, melynek bekövetkeztét vagy bekövetkeztének fenyegető lehetőségét a biztosított az üzemi tevékenységéhez szükséges szaktudás birtokában előre láthatta, továbbá amelyek az üzemeltetési szabályok, előírások be nem tartásával összefüggésben keletkeztek.²¹

²¹ <https://www.generali.hu/biztositas/ceges/vallalati-vagyonbiztositasok/nagyvallalati-vagyonbiztositasok.aspx>
(Letöltés ideje: 2024. 10. 23.)